

הזמנתי כס"י משולב

פרשת בלק, במדבר כב (ב) – כה (ט), ק"ד פסוקים

פרק כב

לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים מכם וישבו לשון עכבה שרר מואב עסבלעם:

(ט) ויבא אלהים אלבלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך. להטעותו בא. אמר פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שוה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין:

(י) ויאמר בלעם אלההים בלק בןצפור מלך מואב שלח אלי: כלקן צפור וגו'. אף על פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים:

(יא) הנה העם היצא ממצרים ויבס אתעין הארץ עתה לכה קבהלי קשה מארה לי, שהוא נוקב ומפרש אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו. מן העולם. ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק:

(יב) ויאמר אלהים אלבלעם לא תלך עמהם לא תאר אתהעם כן ברוך הוא: לא תכר עמהם. אמר לו אם כן אקלם במקומי. אמר לו לא תאור את העם. אמר לו אם כן אברכם. אמר לו אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקצריך:

*

שני

(יג) ויקם בלעם בבקר ויאמר אלשרי בלק לכו אלארצכם כי מאן יקנך לתתי להלך עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם. למדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות, לפיכך ויוסף עוד בלק:

(יד) ויקומו שרי מואב ויבאו אלבלק ויאמרו מאן בלעם הלך עמנו: (טו) ויסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה: (טז) ויבאו אלבלעם ויאמרו לו כה אמר בלק בןצפור אלנא תמנע מהלך אלי:

(יז) כיכבד אכבדך מאד יותר ממה שהיית נוטל לשעבר אני נותן לך וכל אשרתאמר אלי אעשה ולכהנא קבהלי את העם הזה:

(יח) ויען בלעם ויאמר אלעבדי בלק אסינתרלי בלק מלא ביתו בסף וזהב למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים. אמר, ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכור חיללות רבות, ספק נוצח ספק אינו נוצח, ואני ודאי נוצח לא אוכל לעבד אתפלי יקוק אלהי לעשות קטנה או גדולה. על כרחו גלה שהוא ברשות אחרים, ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה:

(יט) ועתה שבו נא בזה גםאתם פיו הכשילו, גם אתם סופכם לילך בפחי נפש כראשונים הלילה וארעה מהיסף יקוק דבר עמי: מה יסף. לא ישנה דבריו מברכה לקלה הלואי שלא יוסף לברך, כאן נתנבא שעתיד להוסיף להם ברכות על ידו:

(כ) ויבא אלהים אלבלעם לילה ויאמר לו אםלקרא לך באו האנשים קום לך אתם אס לקח לך. אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר, קום לך אתם ואף אתהדבר אשראדבר אליך אתו תעשה:

(ב) וירא בלק בןצפור את כלארשרעשה ישראל לאמרי. אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה. לפיכך ויגר מואב:

(ג) ויגר לשון מואב, כמו (איוב יט, כט) גורו לכם מואב מפני העם מאד כי רבהוויא ויקץ מואב קצו בחייהם מפני בני ישראל:

(ד) ויאמר מואב אלוקני מדין והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו, לה) המכה את מדין בשדה מואב, שבאו מדין על מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו להם אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו עתה ולחכו הקהל אתבלסביבתינו בלחך השור את ירק השדה כל מה שהשור מלחך אין בו ברכה ובלק בןצפור מלך מואב בעת ההוא. לא היה ראוי למלכות. מנסיכי מדין היה, וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה:

(ה) וישלח מלאכים אלבלעם בןבער פתורה כשולחני הזה שהכל מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא כך שם המקום אשר עלהנהר ארץ בניעמו של בלק. משם היה, וזה היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך. ואם תאמר מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות לקראלו הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה לאמר הנה עם יצא ממצרים ואם תאמר מה מזיקר הנה כסה אתעין הארץ סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום והוא ישב ממלי. חסר כתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים קיח, י) כי אמילם:

(ו) ועתה לכהנא ארהלי אתהעם הזה כי עצים הוא ממני אולי אוכל נכהבו אני ועמי נכה בהם. דבר אחר לשון משנה היא (ב"מ קה ב) מנכה לו מן הדמים, לחסר מהם מעט ונאגרשנו מך הארץ כי ידעתי את אשרתברך מבדך ואשר תאד יואר. ע"י מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב:

(ז) וילכו יקני מואב ויקני מדין וקסמים בידם כל מיני קסמים, שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר קסם זה נטלו בידם זקני מדין, אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש, ואם ידחנו אין בו תועלת, לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה, אמרו אין בו תקוה, הניחוהו והלכו להם, שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם, אבל זקני מדין הלכו להם ויבאו אלבלעם וידברו אליו דברי בלק:

(ח) ויאמר אליהם לינו פה הלילה אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם, וכן לבן בחלום הלילה, שנאמר (בראשית לא, כד) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה. כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא והשבתו אתכם דבר באשר ידבר יקוק אלי אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך עמכם, שמא אין כבודו

מקרא זה בגמרא, אמרו ליה מאי טעמא לא רכבת אסוסיא. אמר להון ברטיבא שדאי ליה וכו', כדאיתא במסכת עבודה זרה (ד ב):

(לא) ויגל יקנך את-עיני בלעם וירא את-מלאך יקנך נצב בדרך וחרבו שלפה בידו ויקד וישתחו לאפיו:

(לב) ויאמר אליו מלאך יקנך על-מה הכייל את-אתנך זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן כי-ירט הדרך לנגדי:

כי ירט הכרך לנגדי - רבותינו חכמי המשנה דרשוהו (שבת קה א) נוטריקון יראה ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט, כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומיהר הדרך שהוא לכעסי ולהמראתי. ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב יג, ט) ותכל דוד. לישנא אחרינא ירט לשון רצון, וכן (איוב טז, יא) ועל ידי רשעים ירטני, מפייס ומנחם אותי על ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים:

(לג) ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה כמו לולא, פעמים שאולי משמש בלשון לולא מפני כי עתה גם-אתכה הרגתי הרי זה מקרא מסורס, והוא כמו גם הרגתי אותך, כלומר לא העכבה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההריגה ואתה החייתי:

ולותה החייתי - ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה, כמו שכתוב (פסוק ל) ויאמר לא. על כן הרגתיה, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות, וכן (ויקרא כ, טו - טז) ואת הבהמה תהרוגו, וכן (שם) והרגת את האשה ואת הבהמה:

(לד) ויאמר בלעם אל-מלאך יקנך חטאתי כי לא ידעתי גם זה גנותו, ועל כרחו הודה, שהוא היה משתבח שיודע דעת עליון, ופיו העיד לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אס-רע בעיניך אשובה לי. להתריס נגד המקום היא תשובה זו. אמר לו הוא בעצמו צוני ללכת, ואתה מלאך מבטל את דבריו, למוד הוא בכך, שאומר דבר ומלאך מחזירו, אמר לאברהם (בראשית כב, ב) קח נא את בנך וגו', וע"י מלאך בטל את דברו, אף אני אם רע בעיניך צריך אני לשוב:

(לה) ויאמר מלאך יקנך אל-בלעם לך עם-האנשים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. לך עם האנשים, כי חלקך עמהם וסופך להאבד מן העולם ואפס על כרחך את הדבר אשר אדבר וגו' את-הדבר אשר אדבר אליך אתו תדבר וגילך בלעם עם-שרי בלק. שמח לקללם כמותם:

(לו) וישמע בלק כי בא בלעם שלח שלוחים לבשרו ויצא לקראתו אל-עיר מואב אל מטרפולין שלו, עיר החשובה שלו, לומר ראה מה אלו מבקשים לעקור אשר על-גבול ארנן אשר בקצה הגבול:

(לז) ויאמר בלק אל-בלעם הלא שלח שלחתי אליך לקראתך למה לא הלכת אלי האמנם לא אוכל בדרך. נתנבא שסופו לצאת מעמו בקלון:

(לח) ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך עתה הכול אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים אלהים בפני אתו אדבר:

*
רביעי

ולך. על כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ואעפ"כ וילך בלעם, אמר שמא אפתנו ויתרצה:

*
שלישי

(כא) ויקם בלעם בפקר ויחבש את-אתננו מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו. אמר הקדוש ברוך הוא, רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגילך עם-שרי מואב. לבו כלבם שוה:

(כב) ויחרף אלהים כיהולך הווא ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך ויתיצב מלאך יקנך בדרך לשטן לו מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטואו, שלא יחטא ויאבד והוא רכב על-אתננו ושני נערי עמו. מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך יוליך עמו שני אנשים לשמשו, וחוזרים ומשמים זה את זה:

(כג) ותרא האתון את-מלאך יקנך נצב בדרך והרא החתון. והוא לא ראה, שנתן הקדוש ברוך הוא רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו דעת וטורף דעתו כשיראה מזיקין וחרבו שלופה בידו אמר רשע זה הניח כלי אומנותו, שכלי זיין של אומות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהוא אומנות שלהם, אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו באומנותו. וכן היה סופו (לקמן לא, ח) ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב ותט האתון מן-הדרך ותלך בשדה ויד בלעם את-האתון להטתה הדרך:

(כד) ויעמד מלאך יקנך במשעול הפרמים כמשעול. כתרגומו בשביל. וכן (מ"א כ, י) אם ישפוק עפר שומרון לשעלים. עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוך, וכן (ישעיה מ, יב) מי מדד בשעלו מים, ברגליו ובהלוכו גדר מזה וגדר מזה. סתם גדר של אבנים הוא:

(כה) ותרא האתון את-מלאך יקנך ותלחץ היא עצמה אל-הקיר ותלחץ את-רגל בלעם ותלחץ. את אחרים, את רגל בלעם אל-הקיר ויסף להכתה:

(כו) וינסף מלאך יקנך עבור לעבור עוד לפניו להלוך להיות לפניו במקום אחר, כמו (בראשית לג, ג) והוא עבר לפניהם. ומדרש אגדה יש בתנחומא, מה ראה לעמוד בשלשה מקומות, סימני אבות הראהו ויעמד במקום צר אשר אידרדר לנטות ימין ושמאל:

(כז) ותרא האתון את-מלאך יקנך ותרבץ תחת בלעם ויחרף בלעם ויד את-האתון במקל:

(כח) ויפתח יקנך את-פי האתון ותאמר לבלעם מה-עשיתי לך כי הכייתני זה שלש רגלים. רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה:

(כט) ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי התעללת. כתרגומו לשון גנאי ובזיון לו ישיחרב בדי גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים, זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו, ולאתון זו צריך לכלי זיין כי עתה הרגתיו:

(ל) ותאמר האתון אל-בלעם הלא אנכי אתנך אשר-רכבת עלי מעודך ערהים הנה ההספן הספנתי לעשות לך בה ויאמר לא: ההספן ההסנתי. כתרגומו, וכן (איוב כב, ב) הלא יסכן גבר. ורבותינו דרשו

שנאמר (דברים לב, יב) ה' בדרך יחננו. וכשהאומות בטובה, הם אוכלין עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון, וזהו, ובגוים לא יתחשב:

(י) מי מנה עפר יעקב וגו'. כתרגומו, דעדיקא דבית יעקב וכו' מארבע משרייתא, מארבע דגלים. דבר אחר עפר יעקב, אין חשבון במצות שהם מקיימין בעפר (דברים כב, י) לא תחרוש בשור ובחמור, (ויקרא יט, יט) לא תזרע כלאים, אפר פרה, ועפר סוטה וכיוצא בהם ומספר את רבע ישראל רביעיותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם תמות נפשי מות ישרים שבהם ותהי אחריתי כמהו:

(יא) ויאמר בלק אל בלעם מה עשית לי לקב איבלי לקחתיו והנה ברכת ברה: (יב) ויען ויאמר הלא את אשר ישים יקנך בפני אתו אשר לדבר:

*

חמישי

(יג) ויאמר אליו בלק לך לכה נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצוה תראה ובלו לא תראה וקבנו לי לשון צווי, קללה לי משם:

(יד) ויקחהו שדה צפים מקום גבוה היה ששם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר אלהי הפסגה בלעם לא היה קוסם כבלק, ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם ששם מת משה. כסבור ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה ויבן שבעה מזבחות ויעל פרו ויאל במזבח:

(טו) ויאמר אל בלק התניצב כה על עלתך ואנכי אקרה כה. מאת הקדוש ברוך הוא. חקרה. לשון אתפעל:

(טז) ויקר יקנך אל בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר: ויסס לני בפיו. ומה היא השימה הזאת, ומה חסר המקרא באמרו שוב אל בלק וכה תדבר, אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל, אמר מה אני חוזר אצל בלק לצערו. ונתן לו הקדוש ברוך הוא רסן ונחה בפיו כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה. אמר לו על כרחך תשוב אל בלק:

(יז) ויבא אליו והנן נצב על עלתו ושרי מואב אתו ולמעלה הוא אומר וכל שרי מואב, כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם, ולא נשאר אלא מקצתם ויאמר לו בלק מה דבר יקנך. לשון צחוק הוא זה, כלומר אינך ברשותך:

(יח) וישא משלו ויאמר קום בלק כיון שראהו מצחק בו, נתכוון לצערו, עמוד על רגליך, אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום ושמע האוינה עדי בנו צפר. לשון מקרא הוא זה, כמו (תהלים קד, כ) חיתו יער, (בראשית א, כד) וחיתו ארץ, (תהלים קיד, ח) למעינו מים:

(יט) לא איש אל וגו'. כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שבעה אומות, ואתה סבור להמיתם במדבר ויבנו ויבאדם ויתנתחם והוא אמר וגו'. בלשון תימה, ותרגומו תיבין ומתמלכין, חוזרים ונמלכין לחזור בהם ולא יעשה ודבר ולא יקימנה:

(כ) הנה ברה לקחתי אתה שואלני מה דבר ה', קבלתי ממנו לברך אותם וברה ולא אשיבנה. הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו:

וכלך - כמו וברך וכן הוא גזרת ר"ש, כמו (תהלים עד יח) אויב חרף, כמו חרף, וכן (שם יג) ובוצע ברך, המהלל ומברך את הגוזל ואומר אל תירא כי לא תענש, שלום יהיה לך, מרגיז הוא לקב"ה. ואין לומר ברך שם

(לט) וילך בלעם עם בלק ויבאו קרית חצות. עיר מלאה שווקים אנשים ונשים וטף בחוצותיה, לומר ראה ורחם שלא יעקרו אלו:

(מ) ויזבח בלק בקר וצאן דבר מועט, בקר אחד וצאן אחד בלבד וישלח לבלעם ולשרים אשר אתו:

(מא) ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם ויעלהו במות בעל כתרגומו לרמת דחלתיה, שם עבודה זרה וירא משם קצה העם:

פרק כג

(א) ויאמר בלעם אל בלק בנה עלי שבעה מזבחות והגן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים: (ב) ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פרו ויאל במזבח:

(ג) ויאמר בלעם לבלק התניצב על עלתך ואלכה אילי יקרה יקנך לקראתי אינו רגיל לדבר עמי ביום ודבר מה יראני והגדתי לך וילך שפי. כתרגומו יחיד, לשון שופי ושקט, שאין עמו אלא שתיקה:

(ד) ויקר אלהים אל בלעם ויכה. לשון עראי, לשון גאי, לשון טומאת קרי, כלומר בקושי ובבזיון, ולא היה נגלה עליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל ויאמר אליו אתי שבעת המזבחות ערכתי שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן, אלא את שבעת המזבחות, אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות, ואני ערכתי כנגד כולן. אברהם בנה ארבעה (בראשית יב, ז) ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו, (שם יב, ח) ויעתק משם ההרה וגו', (שם יג, יח) ויאהל אברהם וגו' ואחד בהר המוריה. ויצחק בנה אחד (שם כ, כה) ויבן שם מזבח וגו'. ויעקב בנה שתיים; אחד בשכם ואחד בבית אל ויעל פרו ויאל במזבח. ואברהם לא העלה אלא איל אחד:

(ה) וישם יקנך דבר בפיו בלעם ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר: (ו) וישב אליו והנה נצב על עלתו הוא וכל שרי מואב:

(ז) וישא משלו ויאמר מד ארם ינחני בלק מלך מואב מהרריקדם לכה ארזה לי יעקב ולכה ועמה ישראל. בשני שמותיהם אמר לו לקללם, שמא אחד מהם אינו מובהק:

(ח) מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם יקנך:

מה אקב לא קבה אל - כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו, כשהזכיר אביהם את עונם, כי באפם הרגו איש. לא קלל אלא אפם, שנאמר (בראשית מט, ז) ארוך אפם. כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל, מה נאמר שם (שם כז, לג) גם ברוך יהיה. במברכים נאמר (דברים כז, יב) אלה יעמדו לברך את העם. במקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם, אלא על הקללה, לא רצה להזכיר עליהם שם קללה:

לא זעם ה' - אני אין כחי אלא שאני יודע לכיון השעה שהקב"ה כועס בה, והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך, וזהו שנאמר (מיכה ו, ה) עמי זכר נא מה יעץ וגו' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות ה'.

(ט) כיימראש צרים אראנו אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות ומגבעות אשרנו הויעם לברך ישפן הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדרך, כתרגומו ובגוים לא יתחשב. כתרגומו, לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומות, שנאמר (ירמיה ל, יא) כי אעשה כלה בכל הגוים וגו' אין נמנין עם השאר. דבר אחר כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם,

(כו) וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל־בָּלְעָם לְכֹהֵנָא אֲקַחְךָ אֶל־מְקוֹם אַחַר אֹהֲלֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבַּתוּ לִי מִשָּׁם: וְקִזְבוּ לִי. אִין זֶה לִשׁוֹן צוּוֹי, כְּמוֹ וְקִבְנוּ, אֵלֹא לִשׁוֹן עֵתִיד, אוֹלֵי יִישֵׁר בְּעֵינֵינוּ וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מִלְדֵי־רֶשׁ מִי"י בִלְע"ז (תְּקַלֵּל אוֹתוֹ):

(כז) וַיִּקַּח בָּלַק אֶת־בָּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעֹר הַנְּשָׁקֶף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן: לֹאֵשׁ הַפְּעֹר. קוֹסֵם הִיָּה בִלְק וְרֹאֵה שֶׁהֵן עֵתִידִין לִלְקוֹת עַל יַדֵי פְעוֹר וְלֹא הִיָּה יוֹדֵעַ בְּמֵה, אָמַר שְׁמֵא הַקְּלָלָה תַחֲלוּ עֲלֵיהֶם מִשָּׁם, וְכֵן כָּל הַחוֹזִים בְּכּוֹכְבִים רוֹאִים וְאִינֵם יוֹדְעִים מֵה רוֹאִים:

(כח) וַיֹּאמֶר בָּלְעָם אֶל־בָּלַק בְּגִדְלֵי בְּזָה שְׁבַעָה מִזְבַּחַת וְהִבְנִי לִי בְּזָה שְׁבַעָה פְּרִים וְשְׁבַעָה אֵילִם: (ל) וַיַּעַשׂ בָּלַק כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

פרק כד

(א) וַיֵּרָא בָלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְקוֹק לְבָרֶךְ אֶת־יִשְׂרָאֵל אָמַר אִינִי צָרִיךְ לְבַדּוֹק בְּהַקְב"ה כִּי לֹא יִחְפוֹץ לְקַלְלֵם וְלֹא־הֲלֹךְ בְּפַעֲם־בְּפַעֲם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי פַעֲמִים לְקִרְאָת נְחֻשִׁים לְנַחַש אוֹלֵי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתוֹ כְּרַצוֹנוֹ, אָמַר רוֹצֵה וְאִינוּ רוֹצֵה לְקַלְלֵם, אֲזַכִּיר עוֹנוֹתֵיהֶם וְהַקְּלָלָה עַל הַזְכָּרַת הַעֲבִירָה תַחֲלוּ וַיִּשְׁתַּ אֶל־הַמְדַבֵּר פָּנָיו. כְּתַרְגוּמוֹ:

(ב) וַיִּשָּׂא בָלְעָם אֶת־עֵינָיו בָּקַשׁ לְהַכְנִיס בְּהֶם עֵין רַעָה, וְהָרִי יֵשׁ לָךְ שְׁלֹשׁ מְדוֹתַי, עֵין רַעָה וְרוּחַ גְּבוּוָה וְנַפְשׁ רַחְבָּה הַאֲמוּרִים לְמַעַלָה וַיֵּרָא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֶׁבֶן לְשִׁבְטָיו רָאֵה כָּל שְׁבַט וְשְׁבַט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאִינוּ מְעוֹרְבִין, רָאֵה שְׁאִין פְּתֻחֵיהֶם מְכוּוֹנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יִצִּץ לְתוֹךְ אֶהֱל חֲבִירוֹ וְתִהְיֶי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים. עֵלָה בִּלְבוֹ שְׁלֹא יִקְלָלֵם:

(ג) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בָּלְעָם בְּנֹו בְעָר וְנָאִם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין:

כְּנֹו כְעוֹר - כְּמוֹ לְמַעֲיָנו מִים (תְּהִלִּים קִיד נ). וּמְדַרְשׁ אֲגַדָּה שְׁנִיָּהם הִיָּה גְדוּלִים מֵאֲבוֹתֵיהֶם, בִּלְק בְּנֹו צְפוּר, אֲבִיו בְּנֹו הוּא בְּמַלְכוּת, וּבִלְעָם גְּדוּל מֵאֲבִיו בְּנִיאוֹת, מִנְּה בֵן פֶּרֶס הִיָּה:

קָטַס הָעֵין - עֵינוּ נְקוּרָה וּמוֹצֵאת לְחוּץ חוֹר שְׁלֵה נִרְאָה פְּתוּחַ, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא כְּדֵי שִׁישְׁתוֹם וְיִסְתוֹם וְיִגוּב (ע"ז ט א). וְרִבּוּתֵנוּ אֲמַרוּ, לְפִי שְׁאֲמַר וּמִסְפַּר אֶת רוֹבַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּב"ה יוֹשֵׁב וּמוֹנֵה רְבִיעוּתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתֵּי תְּבֵא טֶפֶה שְׁנוּלֵד הַצְּדִיק מִמֶּנָּה, אָמַר בִּלְבוֹ מִי שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמִשְׁרַתֵּיו קְדוֹשִׁים יִסְתַּכַּל בְּדַבְרֵים הַלְלוּ, וְעַל דְּבַר זֶה נִסְמַת עֵינוּ שֶׁל בִּלְעָם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים שְׁתוֹם הָעֵין פְּתוּחַ הָעֵין, כְּמוֹ שְׁתַּרְגַּם אֲוֹנְקְלוֹס, וְעַל שְׁאֲמַר שְׁתוֹם הָעֵין, וְלֹא אָמַר שְׁתוֹם הָעֵינִים, לְמַדְנֹו שְׁסוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינֵיו הִיָּה:

(ד) נָאִם שְׁמַע אֲמַרְיָאֵל אֲשֶׁר מְחַזֵּה שְׁדֵי יַחֲזֵה נְפִל וְגִלְוֵי עֵינִים. פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגוּמוֹ, שְׁאִין נִרְאָה עֲלָיו אֵלֹא בְּלִילָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב. וּמְדַרְשׁוֹ כְּשֶׁהִיָּה נִגְלָה עֲלָיו לֹא הִיָּה בּוֹ כַח לְעוֹמֵד עַל רַגְלָיו וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו, לְפִי שֶׁהִיָּה עַרְל וּמֵאוּס לְהִיָּת נִגְלָה עֲלָיו בְּקוּמָה זְקוּפָה לְפָנָיו:

(ה) מֵה־טְבוֹ אֶהְלִיד עַל שְׂרָאָה פְּתֻחֵיהֶם שְׁאִין מְכוּוֹנִין זֶה מוֹל זֶה יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֵתֵיךְ יִשְׂרָאֵל:

מִשְׁכְּנֹוֹתֵיךְ - חֲנִיּוֹתֵיךְ, כְּתַרְגוּמוֹ. דְּבַר אַחַר מֵה טוֹבוֹ אֶהְלִיךְ, מֵה טוֹבוֹ אֶהֱלֵה שִׁילָה וְבֵית עוֹלָמִים בִּישׁוּבֵן שְׁמִקְרִיבִין בְּהֵן קֶרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם:

מִשְׁכְּנֹוֹתֵיךְ - אָף כְּשֶׁהֵן חֲרִבִין, לְפִי שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן עֲלֵיכֶם, וְחוֹרְבָנֵן כְּפָרָה עַל הַנְּפֻשׁוֹת, שְׁנֵאֲמַר כֹּלָה ה' אֶת חַמְתּוֹ (איכה ד יא), וּבְמֵה כֹלָה, וַיִּצַּת אֶת בְּצִיּוֹן:

דְּבַר, שְׁאִם כֵּן הִיָּה נְקוּד בְּפִתַח קֶטֶן וְטַעְמוֹ לְמַעַלָה, אֲבֵל לְפִי שֶׁהוּא לִשׁוֹן פְּעַל הוּא נְקוּד קִמְץ, וְטַעְמוֹ לְמַטָּה:

(כא) לֹא־הִבִּיט אֲוֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֲמַל בְּיִשְׂרָאֵל יְקוֹק אֱלֹהֵיו עֲמֹו וְתִרְוַעַת מִלֶּךְ בּוֹ:

(כא) לֹא־הִבִּיט אֲוֹן בְּיַעֲקֹב וְגו' . כְּתַרְגוּמוֹ. דְּבַר אַחַר אַחֲרֵי פְשׁוּטוֹ הוּא נְדַרְשׁ מְדַרְשׁ נָאֵה. לֹא הִבִּיט הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲוֹן שְׁבִיעֵקֶב, כְּשֶׁהֵן עוֹבְרִין עַל דְּבָרָיו אִינוּ מְדַקְדְּק אַחֲרֵיהֶם לְהַתְּבוֹן בְּאוֹנוּתֵיהֶם וּבַעֲמַלֵּן שֶׁהֵן עוֹבְרִין עַל דְּתוֹ וְלֹא־רָאָה עֲמַל לִשׁוֹן עֲבִירָה, כְּמוֹ וְהָרָה עֲמַל (תְּהִלִּים ז טו). כִּי אַתָּה עֲמַל וְכַעַס תְּבִיט (שִׁם י יד), לְפִי שֶׁהַעֲבִירָה הִיָּה עֲמַל לְפָנֵי הַמְּקוֹם בְּיִשְׂרָאֵל יְקוֹק אֱלֹהֵיו עֲמֹו אִפִּילוֹ מְכַעֲסִין וּמְמַרִים לְפָנָיו אִינוּ זֶה מִתּוֹכֵן וְתִרְוַעַת מִלֶּךְ בּוֹ. לִשׁוֹן חֲבָה וְרַעוּת, כְּמוֹ רַעָה דוּד (שְׁמוּאֵל ב' טו זל) אוֹהֵב דוּד, וַיִּתְּנָה לְמַרְעָהוּ (שׁוֹפְטִים טו, ו), וְכֵן תַּרְגַּם אֲוֹנְקְלוֹס וְשִׁכְנִית מִלְכָּהוֹן בִּינֵיהוֹן:

(כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם אַתָּה אָמַרְתָּ הֵנָּה עִם יִצְחָק מִמִּצְרַיִם, לֹא יִצְחָק מִעַצְמוֹ אֵלֹא הָאֱלֹהִים הוֹצִיאֵם כְּתוֹעַפַת רָאִם לוֹ. כְּתוֹקֶף רוּם וְגוּבָה שְׁלוֹ, וְכֵן וְכִסְף תוֹעַפוֹת (אִיּוֹב כב כה). לִשׁוֹן מַעוֹז הַמָּה, וְאוֹמַר אִנִּי שֶׁהוּא לִשׁוֹן וְעוֹף יַעוֹפֶף (בְּרַאשִׁית א כ), הַמַּעוֹפֶף בְּרוּם וְגוּבָה וְתוֹקֶף רַב הוּא זֶה וְתוֹעַפוֹת רָאִם עֲפִיפּוֹת גּוּבָה. דְּבַר אַחַר תוֹעַפוֹת רָאִם תוֹקֶף רָאִמִים, וְאוֹמְרוֹ רְבוּתֵנוּ אֵלֹו הַשְּׁדִים:

(כג) כִּי לֹא־נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כִּי רָאוּם הֵם לְבִרְכָה שְׁאִין בְּהֶם מִנְּחֻשִׁים וְקוֹסְמִים כְּעַתָּה יֹאמְרוּ לְיַעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מִדְּפַעַל אֵל:

כַּעַתָּה יֹאמְרוּ לְיַעֲקֹב וְגו' - עוֹד עֵתִיד לְהִיָּת עַת כַּעַת הַזֹּאת אֲשֶׁר תִּגְלָה חֲבַתֵּן לְעֵין כָּל שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין לְפָנָיו וְלַמְדִים תוֹרָה מִפִּיו וּמְחִיצַתֵן לְפָנִים מִמְּלֹאכֵי הַשְּׂרַת, וְהֵם יִשְׁאֲלוּ לָהֶם מַה פְּעַל אֵל, וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמַר וְהִיָּו עֵינֵיךְ רוֹאוֹת אֶת מוֹרִיךְ (יִשְׁעִיָה ל כ). דְּבַר אַחַר יֹאמְרוּ לְיַעֲקֹב אִינוּ לִשׁוֹן עֵתִיד, אֵלֹא לִשׁוֹן הוּא, אִינוּ צָרִיכִין לְמַנְחֵשׁ וְקוֹסֵם כִּי בְּכָל עַת שְׁצָרִיךְ לְהֵאֲמַר לְיַעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה פְּעַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמֵה גְזַרְתֵּינוּ בְּמַרוּם, אִינוּ מִנְּחֻשִׁים וְקוֹסְמִים אֵלֹא נֹאמַר לָהֶם עַל פִּי נְבִיאֵיהֶם מַה הִיָּה גְזַרְת הַמְּקוֹם, אוֹ אוֹרִים וְתוֹמִים מְגִידִים לָהֶם, וְאוֹנְקְלוֹס לֹא תַרְגַּם כֵּן:

(כד) הִזְעַם פְּלִבְיָא יְקוֹם וְכֹאֲרֵי יִתְנַשָּׂא כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִים מִשְׁנַתֵּם שַׁחֲרִית, הֵן מִתְּגַבְרִין כְּלִבְיָא וְכֹאֲרֵי לְחַסוּף אֶת הַמְּצוֹת, לְלַבּוֹשׁ טְלִית לְקַרְוֹ אֶת שְׁמַע וְלִהְנִיחַ תְּפִילִין לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֵאֲכַל טֶרֶף לֹא יִשְׁכַּב. בְּלִילָה עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא אוֹכַל וּמַחְבֵּל כָּל מְזִיק הַבָּא לְטַרְפוֹ. כִּיצַד, קוֹרָא אֶת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בֵּיד הַמְּקוֹם, בֵּא מַחְנֵה גּוֹיִס לְהַזִּיקֶם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמְרֵם וְנֹלַחַם מִלְּחַמוֹתֶם וּמִפִּילֵם חֲלָלִים. דְּבַר אַחַר הֵן עִם כְּלִבְיָא יְקוֹם וְגו'. כְּתַרְגוּמוֹ וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתַּה. נִתְּנָבֵא שְׁאִין מִשֵּׁה מַת עַד שִׁפִּיל מְלַכֵי מְדִין חֲלָלִים וַיְהִרְג הוּא עִמָּהֶם, שְׁנֵאֲמַר וְאוֹת בִּלְעָם בֵּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָרְב עַל חֲלָלֵיהֶם (יְהוֹשֻׁעַ יג כב):

(כה) וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל־בָּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תִקְבְּנוּ גַם־בְּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ: גַּם קֹב לֹא תִקְבְּנוּ. גַּם רָאשׁוֹן מוֹסִיף עַל גַּם הַשְּׁנִי, וְגַם הַשְּׁנִי עַל גַּם רָאשׁוֹן, וְכֵן גַּם לִי גַם לָךְ לֹא יִהְיֶה (מְלַכִים א ג כו), וְכֵן גַּם בְּחוֹר גַּם בְּתוּלָה (דְּבָרִים לב כה):

(כו) וַיַּעַן בָּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלַק הֲלֵא דְבַרְתִּי אֵלֶיךָ לֹא־אֲמַר כָּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְקוֹק אֶתּוֹ אֲעִשֶׂה:

*
שְׁשִׁי

(ו) בַּנְחָלִים נָשְׂיוּ כְּנָגַת עָלֵי נְהַר בְּאֵהָלִים נָטַע יְקֹזֵק פְּאָרְזִים עֲלֵימִים:

(ו) בַּנְחָלִים נָשְׂיוּ שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק, אמרו רבותינו מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם כשאמר (פסוק א) וישת אל המדבר פניו, וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותן קללות שבקש לומר כו', כדאיתא בחלק (סנהדרין קה א) כְּנָגַת עָלֵי נְהַר בְּאֵהָלִים כתרגומו, לשון מור ואהלות (תהלים מה ט) נָטַע יְקֹזֵק בגן עדן. לשון אחר כאהלים נטע ה', כשמים המתוחין כאהל. נטע ה'. לשון נטיעה מצינו באהלים, שנאמר ויטע אהלי אפדנו (דניאל יא מה) פְּאָרְזִים עֲלֵימִים:

(ז) וַיִּלְמְיִם מִדְּלִיּוֹ מִבְּרוּתָיו. ופירושו כתרגומו וזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים לשון הצלחה הוא זה, כזרע הזרוע על פני המים ויָרַם מֵאֲגַל מִלְפֹּי מֶלֶךְ ראשון שלהם יכבוש את אגג מלך עמלק וְתִנְשֵׂא מִלְכָּתוֹ. של יעקב יותר ויותר, שיבא אחריו דוד ושלמה:

(ח) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹשֵׁפֶת רָאֵם לֹא יֵאֱכַל גִּזְיִם צְרִיּוֹ חֹל מוֹלִיאֵם מִמִּלְכֵי. מי גורם להם הגדולה הזאת, אל המוציאם ממצרים, בתוקף ורום שלו יאכל את הגוים שהם צרי וְעֲצֻמְתֵיהֶם של צרים יִגְרֵם וְחֲצִיּוֹ יִמְחִי:

יגרם - מנחם פתר בו לשון שבירה, וכן לא גרמו לבלק (צפניה ג ג), וכן את חרשיה תגרמי (יחזקאל כג לד), ואני אומר לשון עצם הוא שמגרר הבשר בשניו מסביב והמוח שבפנים, ומעמיד העצם על ערמיותה:

וחציו ימחץ - אונקלוס תרגם חציו של צרים, חלוקה שלהם כמו (בראשית מט כג) בעלי חצים, מרי פלוגתא, וכן ימחץ, לשון ומחצה וחלפה רקתו (שופטים ה כו), שיחצו את ארצם. ויש לפתור לשון חצים ממש, חציו של הקדוש ברוך הוא ימחץ בדם של צרים, יטבול ויצטבע בדם, כמו למען תמחץ רגלך בדם (תהלים סח כד). ואינו זז מלשון מכה, כמו מחצתי, שהצבוע בדם נראה כאילו מחוץ ונגוע:

(ט) כָּרַע שָׁכֵב כְּאָרְזִי כְּתַרְגוּמוֹ, יתישבו בארצם בכח וגבורה וּכְלָבִיא מִי יִקְיִמְנוּ מִבְּרַכִּיךָ כְּרוּךְ וְאִרְרִיךָ אָרוּר:

(י) וַיַּחֲרֹף בְּלֹק אֶל־בְּלַעַם וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפְּיוֹ וַיִּסְפּוּק. הכה זו על זו וַיִּאמֶר בְּלֹק אֶל־בְּלַעַם לֵקֵב אֵיבִי קְרִאתֶיךָ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ כְּרֹךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:

(יא) וְעַתָּה בְּרַחֲלֶיךָ אֶל־מִקְוֵי אֶמְרָתִי כַּד אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יִקְוֶה מִקְבֹּד: (יב) וַיִּאמֶר בְּלַעַם אֶל־בְּלֹק הֲלֹא גַם אֶל־מִלְאֲכֵיךָ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבְרַתִּי לֵאמֹר:

(יג) אִסִּיתְךָ לִי בְּלֹק מְלֵא בֵיתוֹ פֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יִקְוֶה כֵּן לֹא נִאמַר אֱלֹהֵי: כמו שנאמר בראשונה, לפי שידע שנבאש בהקב"ה ונטרד לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אִךְ רָעָה מִלִּבִּי אֲשֶׁר־יִדְבֵּר יִקְוֶה אִתּוֹ אֲדַבֵּר:

*

שביעי

(יד) וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי מעתה הריני כשאר עמי, שנסתלק הקדוש ברוך הוא מעליו לְכֹה אֵינְעֻדָּה מה לך לעשות. ומה היא העצה, אלהיהם של אלו שונא זמה הוא כו', כדאיתא בחלק (סנהדרין קו א). תדע שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמה, שהרי נאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם (לקמן לא, טז) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאֶרֶצְתִּי הִימָּיִם. מקרא קצר הוא זה, איעצך להכשילם, ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים:

(טו) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיִּאמֶר נֶאֱמַר בְּלַעַם בְּנֹו בְעֵר וְנֶאֱמַר הַגִּבֹּר שְׂתָם הָעֵינִי:

(טז) נֶאֱמַר שְׂמַלְע אֲמֵרִיאל וַיִּדַּע דַּעַת עֲלֵיוֹן לְכוּיִן הַשְּׂעָה שְׂכוּעַס בַּה מְחִזָּה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפֵל וְגִלְוֵי עֵינַיִם:

(יז) אֲרִאֲנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוֹב דְּרֹךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְטֵ מִיִּשְׂרָאֵל וּמְחִין פְּאָתֵי מוֹאָב וְקִרְקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת:

(יז) אֲרִאֲנוּ וְלֹא עֲתָה אֲרִאֲנוּ. רואה אני שבחו של יעקב וגדולתו, אך לא עתה היא, אלא לאחר זמן אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוֹב דְּרֹךְ כּוֹכָב כתרגומו, לשון דרך קשתו (איכה ב ד), שהוכב עובר כחץ, ובלע"ז דישטנ"ט (מזנק) כלומר יקום מזל מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְטֵ מֶלֶךְ רודה ומושל מִיִּשְׂרָאֵל וּמְחִין פְּאָתֵי מוֹאָב התרגום מפרש קוצר העברי ויקטול וכו'. ומחץ פלתי מואב. זה דוד, שנאמר בו השכב אותם ארצה וימדד שני חבלים להמית וגו' (שמואל ב' ח ב) וְקִרְקַר לשון קורה, כמו אני קרתי (מלכים ב' יט כד), מקבת בור נקרתם (ישעיה נא א), יקרוה עורבי נחל (משלי ל ז), פורי"ר בלע"ז (לנקב) כָּל־בְּנֵי־שֵׁת. כל האומות, שכולם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון:

(יח) וְהִלָּה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׂעִיר אֵיבֵיּוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל:

(יט) וַיִּרְדַּף מִיַּעֲקֹב וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחַר מִיַּעֲקֹב וְהָאֲבִיד שְׂרִיד מַעִיר. מעיר החשובה של אדום והיא רומי, ועל מלך המשיח אומר כן, שנאמר בו וירד מים עד ים (תהלים עב ח), ולא יהיה שריד לבית עשו (עובדיה א, יח):

(כ) וַיִּרְא אֶת־עַמְּלֹק נֹסֶתֶל בְּפּוֹרְעֻנוֹתָיו שֶׁל עֵמֶלֶק וַיִּאמֶר רֵאשִׁית גוֹיִם עַמְּלֹק וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אֲבִיד: לאשית גוים עמלק. הוא קדם את כולם להלחם בישראל, וכך תרגם אונקלוס, ואחריתו ליאבד בידם, שנאמר תמחה את זכר עמלק (דברים כה יט):

(כא) וַיִּרְא אֶת־הַקִּינִי לִפִּי שֶׁהִיא קִינֵי תִקְוַע אֲצֵל עֵמֶלֶק, כַּעֲנִין שֶׁנִּאמַר וַיִּאמֶר שְׂאוֹל אֶל הַקִּינֵי וְגו' (שמואל א' טו ו), הזכירו אחר עמלק, נסתכל בגדולתו של בני יתרו שנאמר בהם תרעתים שמעתים שוכתים (דברי הימים א' ב נה) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיִּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶד תִּמָּה אֲנִי מֵהֵיכָן זָכִית לֵךְ הֲלֹא אַתָּה עָמִי הֵייתָ בַעֲצַת הַבָּה נִתְחַכְמָה לוֹ (שמות א י), ועתה נתישבת באיתן ומעוז של ישראל וְשִׁים בְּסַלְע קִנְדָּה:

(כב) כִּי אִם־יִהְיֶה לְבַעַר קִינֵי וְגו'. אשריך שנתקעת לתוקף זה שאינך נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם, מה בכך עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּד. עד היכן הוא מגלה אותך, שמא לחלח וחבור, אין זה טרוד מן העולם, אלא טלטול ממקום למקום ותשוב עם שאר הגליות:

(כג) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיִּאמֶר אֲוִי מִי יַחֲיֶה מִשְׁמֹוֹ אֵל: וישא משלו וכו'. כיון שהזכיר את שביית אשור אמר אוי מי יחיה משומו אל מי יכול להחיות את עצמו משומו את אלה שלא ישים עליו הגוזר את אלה, שיעמוד שנחריב ויבלבל את כל האומות, ועוד יבואו -

(כד) וְצִיִּים מִיַּד בְּתָיִם לֵיס מִיַּד כְּתִיס. ויעברו כתיים שהן רומיים בבירניות גדולות על אשור. וליס. ספינות גדולות, כדכתיב וצי אדיר (ישעיה לג כא) תרגומו ובורני רבתא וְעֵנִי אֲשׁוּר וְעֵנִי־עֲבָרָה וענו אותם שבעבר הנהר וְגַם־הָיָה עַדִּי אֲבִיד. וכן פירש דניאל עד די קטילת חיותא והובד גשמה (דניאל ז א):**

(כה) וַיִּקָּם בַּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמַקְוֵמוֹ וְגַם בָּלַק הִלְךְ לְדַרְכּוֹ: פ

פרק כה

(א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים כַּךְ שָׁמָּה וַיַּחַל הָעָם לְזַנּוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב. על ידי עצת בלעם כדאיתא בחלק:

(ב) וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֵּאָכְלֵן הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְאֱלֹהֵיהֶן. כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמע לי, והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו השתחוה לזה:

(ג) וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹד על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, וזו היא עבודתו ויחר-אף יקוק בְּיִשְׂרָאֵל. שלח בהם מגפה:

(ד) וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רֵאשֵׁי הָעָם לִשְׁפוֹט אֶת הָעוֹבְדִים לִפְעוֹר וְהוֹקֵעַ אוֹתָם אֶת הָעוֹבְדִים. והוקע. היא תליה, כמו שמצינו בבני שאול והוקענום לה' (שמואל ב' כ"א ו), ושם תליה מפורשת. עבודה זרה בסקילה, וכל הנסקלין נתליון ליקוק נגד השָׁמֵשׁ לעין כל. ומדרש אגדה השמש מודיע את החוטאים, הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו וְיֵשֶׁב חֲרוֹן אַף יְקֹוֹק מֵיִשְׂרָאֵל:

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁי הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹד: הֲנֵנוּ אִישׁ חַטָּיִם. כל אחד ואחד מדייני ישראל היה הורג שנים, ודייני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים, כדאיתא בסנהדרין (יח א):

(ו) וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל-אֶחָיו אֶת-הַמְדִּינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָכִים פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד:

(ו) וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא נִתְקַבַּצוּ שְׁבֻטוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן אֶצֶל זַמְרִי שֶׁהִיא נְשִׂיא שֶׁלָּהֶם, אמרו לו אנו נדונין במיתה ואתה יושב וכו', כדאיתא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פב א) וַיִּקְרַב אֶל-אֶחָיו אֶת-הַמְדִּינִית כַּזְבִּי בַת צוֹר לְעֵינֵי מֹשֶׁה אמרו לו משה, זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי היתירה לך וכו', כדאיתא התם וּלְעֵינֵי כָל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָכִים נתעלמה ממנו הלכה כל הבעל ארמית קנאים פוגעים בו געו כולם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא,

שנאמר (שמות לב כ) ויטחן עד אשר דק וגו' וכאן רפו ידיו, אלא כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו פתח אֶהָל מוֹעֵד:

מפטיר (ז) וַיֵּרָא פִּינְחָס בְּדֹאֲלֵעֹזַר בְּדֹאֲהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶח בְּיָדוֹ: ויחל פינחס. ראה מעשה וזכר הלכה, אמר לו למשה מקובלני ממך הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו קריינא דאגרתא איהו ליהויה פרוונקא, מיד ויקח רומח בידו וגו':

(ח) וַיָּבֵא אַחֲרָיִם יִשְׂרָאֵל אֶל-הַקִּבְיָהּ אֵל הָאֵהָל וַיִּדְקַר אֶת-שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת-הָאִשָּׁה אֶל-קִבְיָהּ [אל הקיבה] כמו הלחיים והקיבה, כיון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה, וראו כולם שלא לחנם הרגם, והרבה נסים נעשו לו כו' כדאיתא התם (סנהדרין פב ב) וַתַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ט) וַיְהִי הַמַּתִּים בְּמַגֵּפָה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֶלְפֵי: פ

כללי העריכת: ההדגשה בפסוק היא של דיבור המתחיל ברש"י. * כשיש דיבור ארוך ברש"י, הוא לא שולב בתוך הפסוק אלא נכתב בסופו, אחרי הפסוק (ומסומן ע"י כוכבית*). * כשיש על פסוק אחד ביאורי רש"י קצרים וארוכים, בד"כ הקצרים שולבו בתוך הפסוק, והארוכים נכתבו בסופו, אחרי הפסוק (ומסומנים ע"י כוכבית*).

לעיתים לצורך הרצף שולבו הדיבורים ברש"י כסדר הפסוק, גם כשנדפס בחומשים קודם הדיבור על סוף הפסוק ואח"כ הדיבור על תחילתו, במקרה כזה זה סומן ב- ** בסוף הפסוק. כמו"כ מטבעו של הרש"י המשולב עלולים להיות שינויים קלים בדיבור המתחיל (כגון פתיחת וגו') או במיקומו. את הכללים בהרחבה ניתן לראות במבוא לגליון פרשת בראשית.

כל הזכויות שמורות. ©

ניתן להשיג את הגליון (וכן גליונות קודמים) במאגר העלונים הממוחשב של 'דרשו'.

מהדורת כתב כש"י - ניתן להשיג ב'מערכת שבת' בקול הלשון.

וכן ניתן להשיג במייל - 2711526@GMAIL.COM.

יש מהדורה בכתב גדול יותר - להשיג במייל הנ"ל

הארות הערות ותיקוני טעויות יתקבלו בברכה 05276-13331

ישיב להרה"ג דוד היינמן שליט"א על סיועו בעריכת הגליון